

Sıcak Hava Balonu firmalarıyla yapılan yüz yüze görüşmeler ve bu firmalarla yapılan anket çalışması neticesinde ortaya çıkan veriler ışığında sıcak hava balonu sektörünün genel durumu ve karşılaştığı sorunlar ortaya konulmuştur.

Sıcak Hava Balonu Sektörü Raporu

Nevşehir Yatırım Destek Ofisi

Barış Boğaç GÜRSEL

İÇİNDEKİLER

GİRİŞ	2
DÜNYADA SICAK HAVA BALONU SEKTÖRÜ.....	4
TÜRKİYE’DE SICAK HAVA BALONU SEKTÖRÜ	7
NEVŞEHİR’DE SICAK HAVA BALONU SEKTÖRÜ	10
SONUÇ	23
KAYNAKÇA.....	24

GİRİŞ

Sıcak hava balonları, kökenleri çok eskiye dayanan bir teknolojidir. Çok eski zamanlarda Çin’de insansız olarak kullanılmış bu araçlar zamanla insan taşıyabilme özelliği kazanmış ve ilk başarılı insanlı uçuş teknolojisi olma özelliğine sahip olmuşlardır. İlk sıcak hava balonu Montgolfier Kardeşler tarafından yapılmış olup Jean-François Pilatre de Rozier ve François Laurent d’Arlandes tarafından uçurulmuştur.

Günümüzde standart sıcak hava balonları Montgolfier balonları olarak da bilinmektedir ve bir gazın (genelde propan gazı) ısıtılması ve bu gazın kaldırma gücüyle balonun uçurulması prensibiyle çalışmaktadır. Bunun dışında bir de Roziere balonları adı verilen hibrid balonlar bulunmaktadır. Roziere balonları, tipik sıcak hava balonlarından farklı olarak ısıtılan gazın yanında ısıtmaya gerek olmayan gazın (genelde helyum gazı) kaldırma gücünden de yararlanan iki bölmeli balonlardır. Turistik balon turlarında maliyet avantajı nedeniyle genelde Montgolfier balonları olarak bilinen sıcak hava balonları tercih edilmektedir. Roziere balonları ise yüksek maliyetli olup daha çok gösteri ya da yarış amaçlı veya çok uzun mesafeli uçuşlar için kullanılmaktadır.

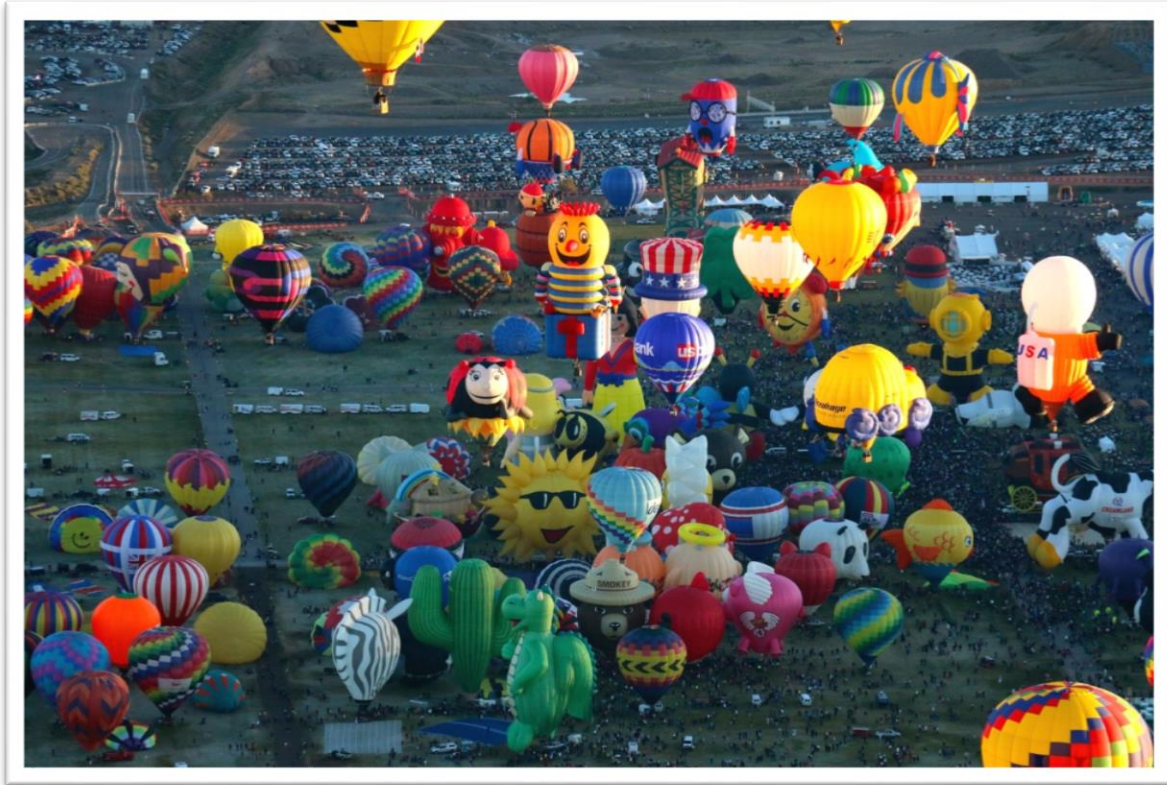
Sıcak hava balonları genel olarak kubbe, ateşleyici, sepet ve tüpler olmak üzere dört parçadan oluşmaktadır. Kubbe adı verilen kısım balonun en tepesinde yer alan ve ısıtılan havayı içeride hapsederek balonun havada kalmasını sağlayan büyük kumaş parçasıdır. Kubbeler dayanıklı özel kumaşlardan imal edilmektedir. Ateşleyiciler kubbenin altında yer alan ve kubbenin içindeki gazı ısıtarak balonun havalanmasını sağlayan parçadır. Sepet ise pilotun ve yolcuların bindiği ve genelde bölmelerle ayrılan taşıyıcı kısımdır. Sepetler genelde dayanıklı özel hasır veya hintkamışı gibi maddelerden üretilmektedir. Tüpler ise propan gazı (veya nadiren bütan gibi diğer gazlar) tüpleri olup ateşleyiciye yakıt sağlayan parçalardır.

Sıcak hava balonu seyahatleri turistler için dünyada belli başlı turistik bölgelerin ziyaret edilmesinde önemli bir cazibe unsuru olmuştur. Görülmeye değer özel ve öne çıkan bir yere sahip pek çok turizm bölgesi, (hava ve ortam koşulları elveriyorsa) sıcak hava balonu uçuşlarıyla bu özelliklerini destekleyerek dünyada turizmde adeta marka yerler haline gelmişlerdir. Ülkemizdeki Kapadokya Bölgesi de bunlardan biridir ve hem turizm alanında hem de sıcak hava balonu noktası olması bakımından dünyada kabul gören sayılı turistik bölgelerden birisidir.

Sıcak hava balonu uçuşları hiç şüphesiz Nevşehir ili ve Kapadokya Bölgesi için en öne çıkan turizm faaliyetlerinden biri olup sadece bölge turizmi için değil, aynı zamanda ülke turizmi için de hayati öneme sahiptir. Bu açıdan sıcak hava balonu sektörünün genel görünümünün, karşılaştığı sorunların ve beklentilerin tespit edilerek ortaya konulması, bu sektörün canlılığını yitirmemesi ve dünyada daha da çok ses getirerek ülkeye turist getirmesi yönündeki çalışmalara ciddi katkıda bulunacaktır.

DÜNYADA SICAK HAVA BALONU SEKTÖRÜ

A.B.D.'de en öne çıkan sıcak hava balonu uçuş noktaları Kaliforniya'daki Napa Vadisi, Utah'daki Monument Vadisi ve New Mexico'daki Albuquerque kentidir. Bunun dışında Las Vegas, Orlando ve Phoenix kentlerinde de uçuşlar yapılmaktadır. Ancak özellikle Albuquerque kentinin dünya balonculuk sektörü bakımından özel bir yeri vardır. Bu kentte düzenlenen ve dokuz gün süren, 500'den fazla balona ev sahipliği yapan Albuquerque Uluslararası Balon Festivali (Albuquerque International Balloon Fiesta) dünyanın en büyük sıcak hava balonu festivali olarak kabul edilmektedir. 1972'den beri her sene düzenlenmekte olan bu festival dünyadaki balon meraklılarını bir araya getirmektedir.

Albuquerque Uluslararası Balon Festivali

İngiltere örneği özellikle Bristol kentiyle sıcak hava balonları bakımından önemli bir turizm noktası olmasının yanı sıra dünyanın en önde gelen balon üretici firmalarından biri olan Cameron Balloons firmasına ev sahipliği yapmasıyla dikkat çekmektedir. Cameron Balloons, üst düzeyde üretimiyle aralarında Türkiye'nin de olduğu dünyanın pek çok ülkeye balon ve balon parçası satışı gerçekleştirmektedir. İngiltere'de bulunan ve kapanana kadar Türkiye'ye

de bir dönem satış gerçekleştirmiş olan Lindstrand Balloons firması da Cameron Balloons tarafından satın alınmıştır. Ayrıca İngiltere’de Bristol kentinde 1979’dan beri her yıl yapılmakta olan uluslararası balon festivaliyle (Bristol International Balloon Fiesta) bölge tanıtımına yönelik etkinlikler düzenlenmektedir.

İspanya’ya baktığımızda Segovia, Toledo, Mallorca, Seville kentleri ve özellikle Katalonya bölgesi sıcak hava balonu uçuşları bakımından öne çıkan yerlerdir. Ayrıca dünyanın en büyük balon üreticisi firmalarından biri olan Ultramagic firması İspanya’da bulunmaktadır. Ürettiği balonların yaklaşık %80’ini yurtdışına ihraç eden Ultramagic, Türkiye’de de pek çok balon firması tarafından tercih edilmekte ve ülkemize balon ve balon parçası satmaktadır.

Çek Cumhuriyeti’nde Prag şehri haricinde öne çıkan bir uçuş noktası bulunmamakla birlikte Brno şehrinde bulunan Kubicek Balloons firmasıyla ülke sektörde adından söz ettirmektedir. Kubicek Balloons, önde gelen balon üreticilerinden biri olup Türkiye’de bazı balon firmalarına satış yapmaktadır.

Fransa’da Loire Vadisi, UNESCO’nun dünya mirası listesinde yer alması bakımından önemli bir balon uçuş noktasıdır. Tarihi şatoların ve yerleşim yerlerinin bulunduğu bu bölge, balonla uçuş yapmak isteyen turistler için önemli bir uğrak noktasıdır.

İsviçre’de Gstaad kenti, dünyada yüksek sosyetenin rağbet ettiği popüler yerlerden biridir. Dünyanın önde gelen kayak merkezlerinden biri olmanın yanı sıra her sene Ocak ayında düzenlenen Chateaux d’Oex Uluslararası Balon Festivaliyle adından söz ettirmektedir. Alpler üzerinde uçuş imkanı sunan kentte aynı zamanda müzik festivali, kış sporları gibi pek çok etkinlik düzenlenmektedir.

Birleşik Arap Emirlikleri’nin Dubai kentinde de turistlere Dubai çölü üzerinde sıcak hava balonuyla uçuş imkanı sunulmaktadır. Dubai Çölü Koruma Alanı’nda bulunan çöl arazileri ve kanyonlar üzerinde uçuşlar gerçekleştirilmektedir. 2015 yılında Uluslararası Havacılık Federasyonu (FAI)’nın düzenlediği Dünya Hava Oyunları organizasyonu Dubai’de gerçekleştirilmiştir.

Tanzanya’daki Serengeti Ulusal Parkı, bölgedeki pek çok yabani hayvanın göç yolu üzerinde olması sebebiyle diğer turistik bölgelerden ayrılmaktadır. UNESCO’nun dünya mirası listesinde yer alan bu bölge, turistlere balon üzerinde bir safari deneyimi yaşatmaktadır.

Avustralya'daki Yarra Vadisi devasa bağlar ve bağcılık yerleri üzerinde uçuş deneyimi sağlamaktadır. Outback, Brisbane, Gold Coast, Cairns ve Melbourne uçuş yapılan diğer bölgelerdir. Melbourne'de şehrin göbeğinde iş merkezleri, anıtlar, parklar ve bahçeler üzerinde yapılan turlar bu uçuşu diğerlerinden ayrı kılmaktadır.

Kamboçya'daki Angkor Wat tapınak şehri, Guinness rekoru tescilli dünyanın en büyük dini yapısı olması nedeniyle turistler için ilgi çekici bir uçuş noktasıdır.

Myanmar'daki Bagan antik kenti, eski tapınaklar üzerinde bir uçuş deneyimi sunmaktadır.

Mısır'daki Luxor (El-Uksur) kenti üzerinde yapılan balon uçuşları turistlere eski Mısır yapılarını görme imkanını sağlamaktadır.

İtalya'nın Toscana bölgesinde, Şili'de Atacama Çölü üzerinde, Yeni Zelanda'da Queenstown bölgesinde, Ürdün'de Wadi Rum çölü üzerinde

TÜRKİYE’DE SICAK HAVA BALONU SEKTÖRÜ

İlk sıcak hava balonu 1984 yılında RAKS (dönemin kaset firması) tarafından Türkiye’ye getirilmiş ve ilk uçuşlar gene bu firma tarafından gerçekleştirilmiştir. Yapılan ilk uçuşlar daha ziyade tanıtım, gösteri ve deneme amaçlı olmuş ve 1987’ye kadar sürmüştür. 1985-1986 yıllarında Türk Hava Kurumu (THK) da balon satın alarak eğitim ve antrenman uçuşlarına başlamıştır. Yasal olarak ilk balon firmasının 1991 yılında kurulmasıyla bir turizm faaliyeti olarak balon uçuşları başlamıştır.

Türk-Amerikan Dostluk Uçuşu projesi kapsamında 1988 yılında dünyaca ünlü Forbes dergisinin sahibi Malcolm Forbes, Kanuni Sultan Süleyman şeklinde tasarlanan bir balonla Ankara, Kapadokya, Konya, Pamukkale, Efes gibi Türkiye’nin önemli turizm bölgeleri üzerinde yaptığı uçuşlarla Türkiye’nin tanıtımına katkıda bulunmuştur.

Kanuni Sultan Süleyman şeklindeki sıcak hava balonu

Türk Hava Kurumu’nun da üyesi olduğu Uluslararası Havacılık Federasyonu (FAI), “Dünya Hava Oyunları” adında dört senede bir yapılan ve olimpiyatlara benzeyen hava sporları organizasyonu düzenlemektedir ve bu organizasyonların ilkinin 1997’de Türkiye’de, İzmir-Selçuk’ta gerçekleştirmiştir. Organizasyona 60 ülkeden 3000’den fazla katılımcı katılmıştır. 16

farklı kategoride yapılan oyunlar Türkiye’de 7 farklı noktada gerçekleştirilmiş ve balonculuk kategorisindeki oyunlar Kapadokya bölgesinde gerçekleştirilmiştir.

Peri bacaları, tarihi dokusu, coğrafi güzellikleri, tanıtım faaliyetleri ve art arda kurulan balon firmalarıyla Kapadokya zamanla dünya çapında bir marka haline gelmiş ve balon turizminde önde gelen noktalardan biri olmuştur.

Kapadokya bölgesinin bir parçası olarak kabul edebileceğimiz Aksaray’daki Ihlara Vadisi üzerinde de uçuşlar yapılmaktadır.

Kapadokya bölgesi haricinde Türkiye’de, başka bölgelerde de balon uçuşları konusunda girişimlerde bulunulmuştur. Bu girişimlerden biri, 2006 yılında Sakarya’nın Sapanca ilçesinde gerçekleşmiştir. Doğal güzellikleri ve sahip olduğu hava koridoru nedeniyle tercih edilen Sapanca’da ilk önce Kapadokya’dan getirilen deneyimli pilotlar eşliğinde deneme uçuşları gerçekleştirilmiş ve iniş-kalkış noktaları, rüzgarın devamlı yönü gibi önemli noktalar belirlenmiştir. Balonun getirilmesinde Sapanca Belediye Başkanı’nın da desteği olmuştur. Her ne kadar Sapanca’daki balonculuk faaliyetleri devamlılık gösteremese de ve belli bir dönem sonra durmuş olsa da, yapılan bu girişim balonculuk sektörü açısından önemli bir adım olmuştur.

Sıcak hava balonculuğu alanında faaliyet gösterilen bir başka turizm bölgesi de Denizli’de yer alan Pamukkale bölgesidir. 2014 yılında başlayan uçuşlar Pamukkale, Hierapolis antik kenti ve ören yeri üzerinde gerçekleştirilmektedir. Bölgede uçuşlar geçici olarak şuanda durdurulmuş olmakla birlikte uçuşların en yakın zamanda tekrar başlayacağı yetkililer tarafından bildirilmiştir. Bölgede uçuşları Türk Hava Kurumu’na bağlı Gökçen Havacılık İşletmesi gerçekleştirmektedir.

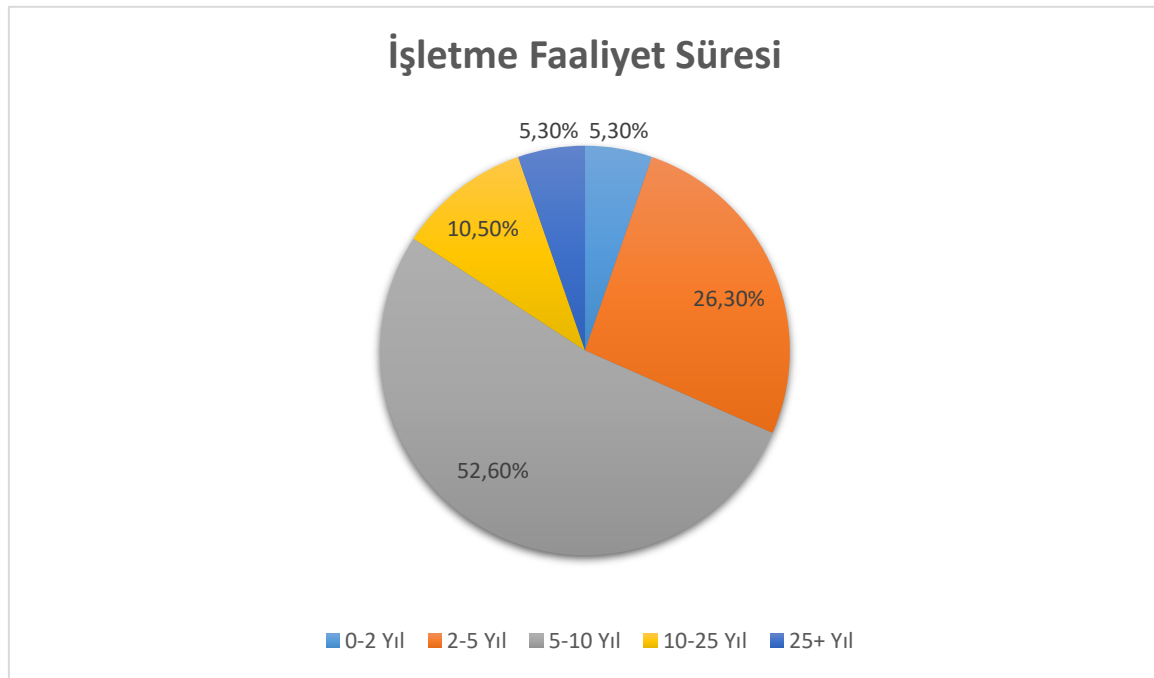
2015 yılında ise Samsun Büyükşehir Belediyesi tarafından turizmi hareketlendirmek için Samsun’un Bafra ilçesinde balon turları gerçekleştirilmiştir. Samsun Büyükşehir Belediyesi ve Bafra Belediyesi’nin destekleriyle gerçekleşen bu faaliyetler Kızılırmak nehri ve Bafra ilçesi üzerinde yapılmıştır. Bu uçuşların 1 ay boyunca sürmesi ve bu balon turlarının yaklaşık 450 lira olan ücretinin 3’te 2’sinin Samsun Büyükşehir Belediyesi tarafından karşılanması planlanmıştır.

Balonculuk alanında yapılması planlanan en yeni girişim ise 2016 yılında Ankara’nın Polatlı ilçesinde gerçekleştirilecektir. Polatlı Belediyesi’nin hazırlamış olduğu ve Ankara Kalkınma Ajansı tarafından kabul edilen projeye Polatlı’da balon turizmi başlatılması

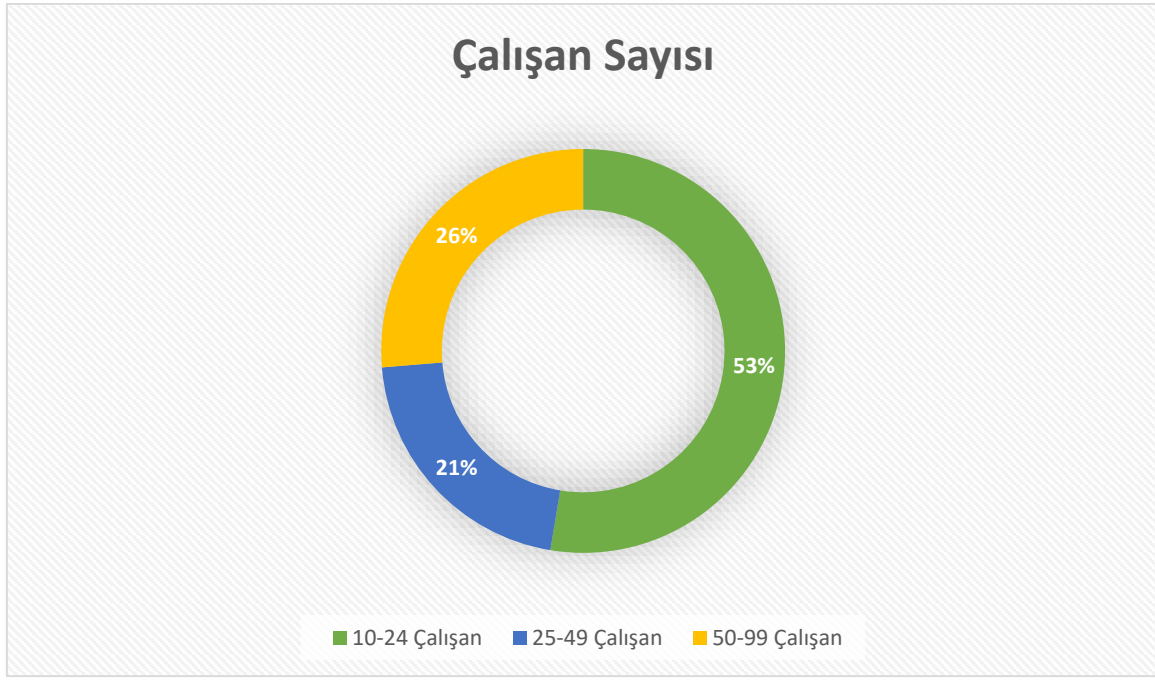
planlanmaktadır. Ankara Kalkınma Ajansı, Türk Hava Kurumu Gökçen Havacılık ve Meteoroloji Genel Müdürlüğü ile yapılan görüşmelerin ardından 20 Eylül 2016'da Türk Hava Kurumu Gökçen Havacılık ile imzalanan protokolle uygulama resmen hayata geçirilmiştir. 27 Eylül 2016'ya kadar yapılacak deneme uçuşlarının ardından 27 Eylül 2016'da Gordion'da yapılacak dev açılış töreniyle balon turizmine start verilecek ve 1 Ekim 2016'da ise hem Polatlı hem de ülkenin tamamına hizmet vermeye başlanacaktır. Bölgede uçuşların Frig Medeniyetinin başkenti Gordion Antik Kenti ve Sakarya Meydan Muharebesi'nin yaşandığı topraklar üzerinde yapılması planlanmaktadır.

NEVŞEHİR’DE SICAK HAVA BALONU SEKTÖRÜ

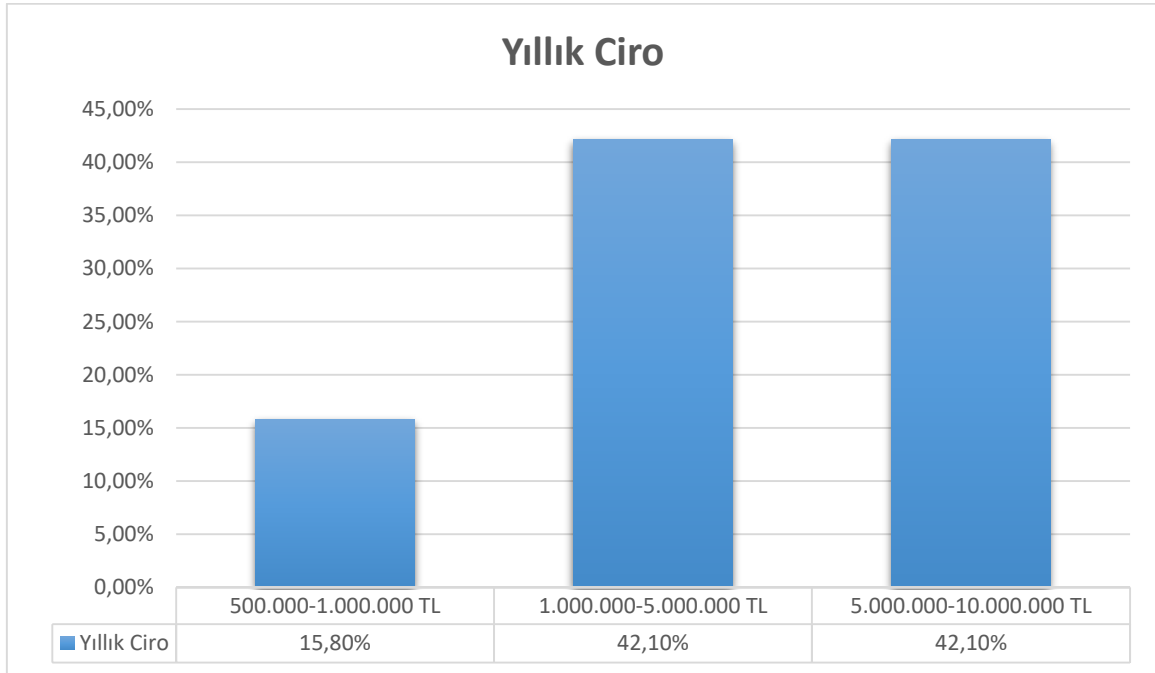
Nevşehir’de sıcak hava balonu turizmi Kapadokya bölgesinde yapılmaktadır. Bölgede Sivil Havacılık Genel Müdürlüğü’ne kayıtlı 26 balon firması bulunmaktadır. Sıcak hava balonu trafiğini Sivil Havacılık Genel Müdürlüğü denetlemektedir ve firmaların uyması gerektiği kuralları “Balonla Hava Taşıma İşletmeleri Talimatı” ve “Sıcak Hava Balonları Slot Uygulama Talimatı” ile belirlemiştir. Örneğin, slot uygulama talimatına göre sabah uçuşlarında havada en fazla 100 balon, öğleden sonra uçuşlarında en fazla 50 balon bulunabilecektir. Bu kural çerçevesinde her firmaya sabah ve öğleden sonra olmak üzere balon uçuş slotu ayrılmıştır.

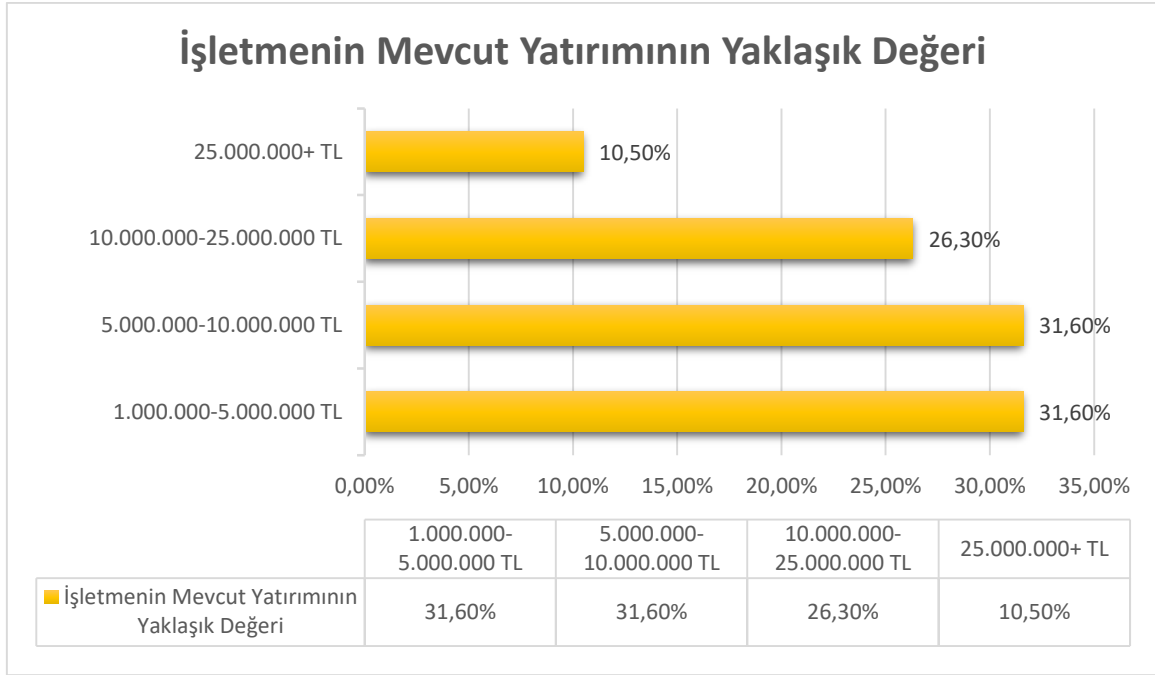
Ankete katılan balon işletmelerinin %53’ü 5-10 yıldır, %26’sı 2-5 yıldır, %10,5’i 10-25 yıldır, %5’i 0-2 yıldır ve yine %5’i 25’ten fazla yıldır faaliyettedir.

Ankete katılan balon işletmelerinin %53'ü 10-24 arasında çalışana, %26'sı 50-99 arasında çalışana, %21'i 25-49 arasında çalışana sahiptir.

Ankete katılan balon işletmelerinin yaklaşık %42'i 1.000.000-5.000.000 TL arasında yıllık ciroya, %42'i 5.000.000-10.000.000 TL yıllık ciroya, %16'sı 500.000-1.000.000 TL arasında yıllık ciroya sahip olduklarını beyan etmişlerdir.

Ankete katılan balon işletmelerinin yaklaşık %32'si 1.000.000-5.000.000 TL arasında yaklaşık yatırım değerine, %32'si 5.000.000-10.000.000 TL arasında yaklaşık yatırım değerine, 26'sı 10.000.000-25.000.000 TL arasında yaklaşık yatırım değerine ve %10,5'i 25.000.000 TL'den fazla yaklaşık yatırım değerine sahip olduklarını beyan etmişlerdir.

185

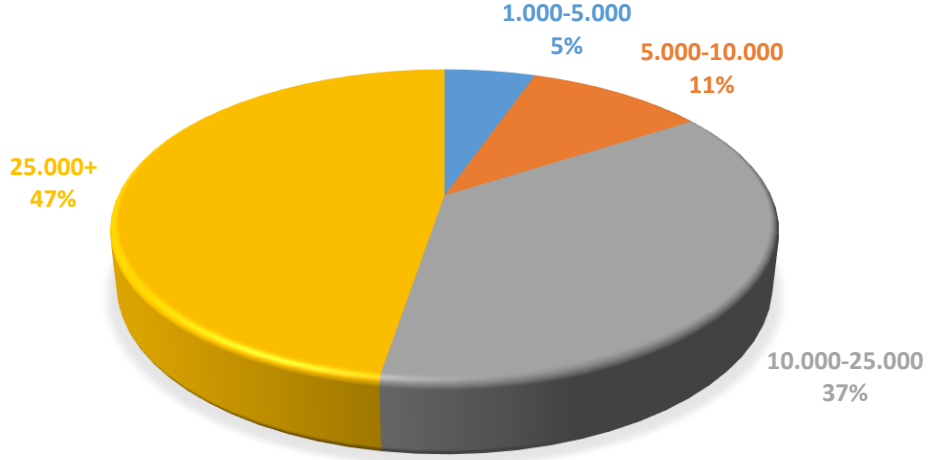
Beyan Edilen Toplam Balon Sayısı

220+

Tahmin Edilen Toplam Balon Sayısı

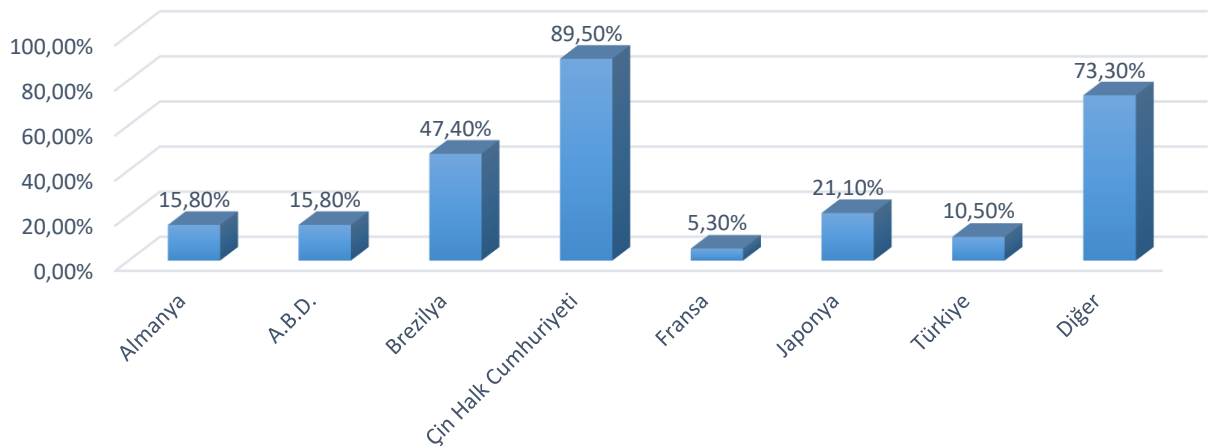
Ankete katılan 19 firmanın toplam 185 balonu olduğu saptanmıştır. Ankete katılamayan ve Sivil Havacılık Genel Müdürlüğüne kayıtlı diğer firmalar da göz önüne alındığında firmaların sahip olduğu toplam balon sayısının 220'den fazla olduğu tahmin edilmektedir. **(Önemli Not: Sivil Havacılık Genel Müdürlüğü Balonla Hava Taşıma İşletmeleri Talimatına göre kayıtlı her firmanın en az 5 balona sahip olması gerekmektedir.)**

BALON UŞUŞLARINA KATILAN YILLIK ORTALAMA TURİST SAYISI

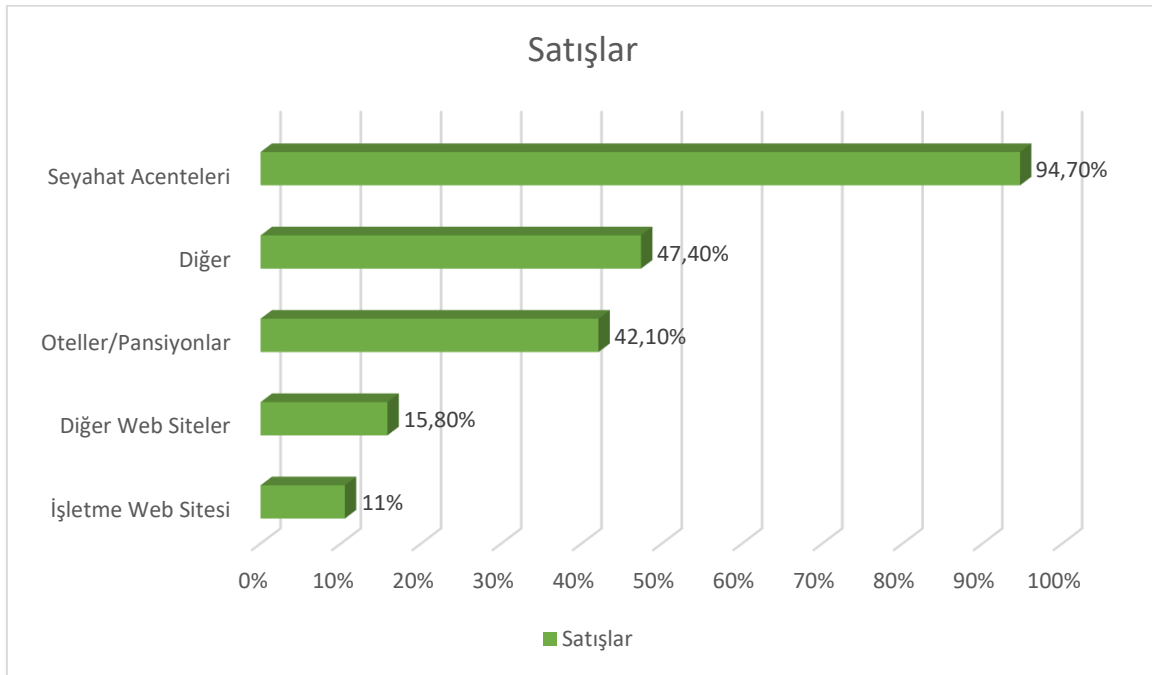

Ankete katılan balon firmalarının %5'i 1.000-5.000 arasında turisti, %11'i 5.000-10.000 arasında turisti, %37'si 10.000-25.000 arasında turisti ve %47'si 25.000'den fazla turisti balonla taşımıştır.

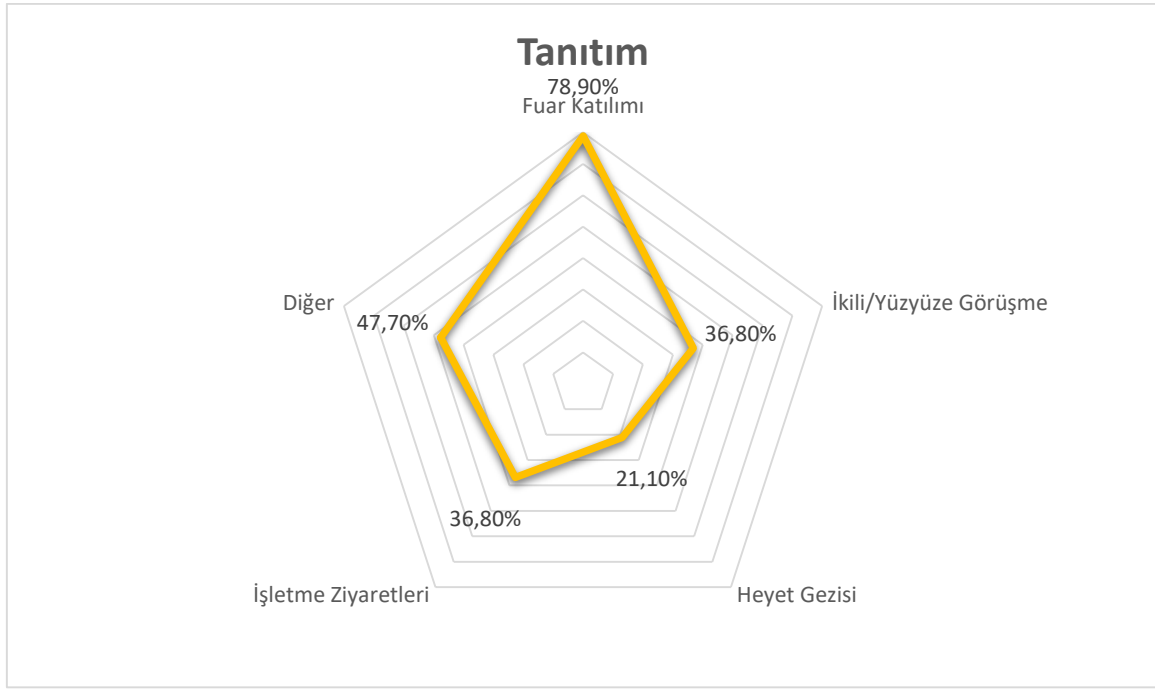
Balon Uçuşu Yapan Turistlerin Milliyetleri

Balon uçuşu yapan turistler en çok Çin Halk Cumhuriyeti'nden ülkemize gelmektedir. Bunu başta “Diğer Milletler” kategorisi altında ve en çok da Güney Kore olmak üzere, Tayland, Tayvan, Endonezya, Malezya, Avustralya, Yeni Zelanda, Arjantin gibi ülkeler takip etmektedir. Yaklaşık %48 oranla Brezilya, %21 oranla Japonya, %16 oranla Almanya ve yine %16 oranla A.B.D. ve %5 oranla Fransa izlemektedir. Türk turistler %10,5’lik bir orana sahiptir. Firmalar yaşanan olumsuz olaylar neticesinde özellikle Japon turistlerde ciddi bir azalma olduğunu beyan etmişlerdir.

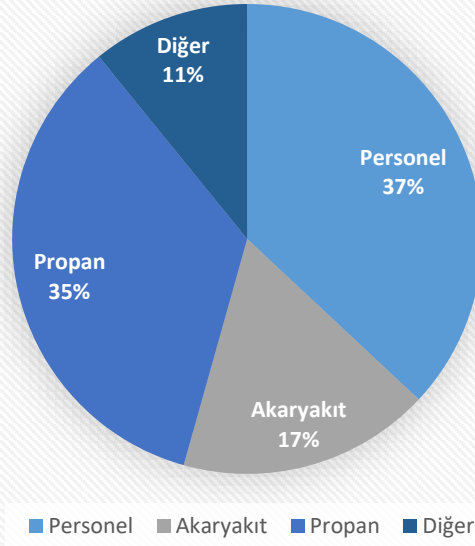

Ankete katılan balon firmalarının yaklaşık %95’i satışlarını seyahat acenteleri aracılığıyla gerçekleştirdiklerini beyan etmişlerdir. Ayrıca firmaların yaklaşık %48’i satışlarını, direkt satışlar, ofisten satışlar, rehberler aracılığıyla satışlar, telefon yoluyla satışlar, cep telefonu yönlendirmesi yoluyla satışlar şeklinde “diğer” satış kanallarıyla yaptıklarını ifade etmişlerdir. Firmaların %42’si satışlarını oteller ve pansiyonlar aracılığıyla gerçekleştirmektedir. Son olarak firmaların %11’i satışlarını kendi web sitelerinden gerçekleştirirken, %16’sı ulusal ve uluslararası diğer web siteleri yoluyla gerçekleştirmektedir.

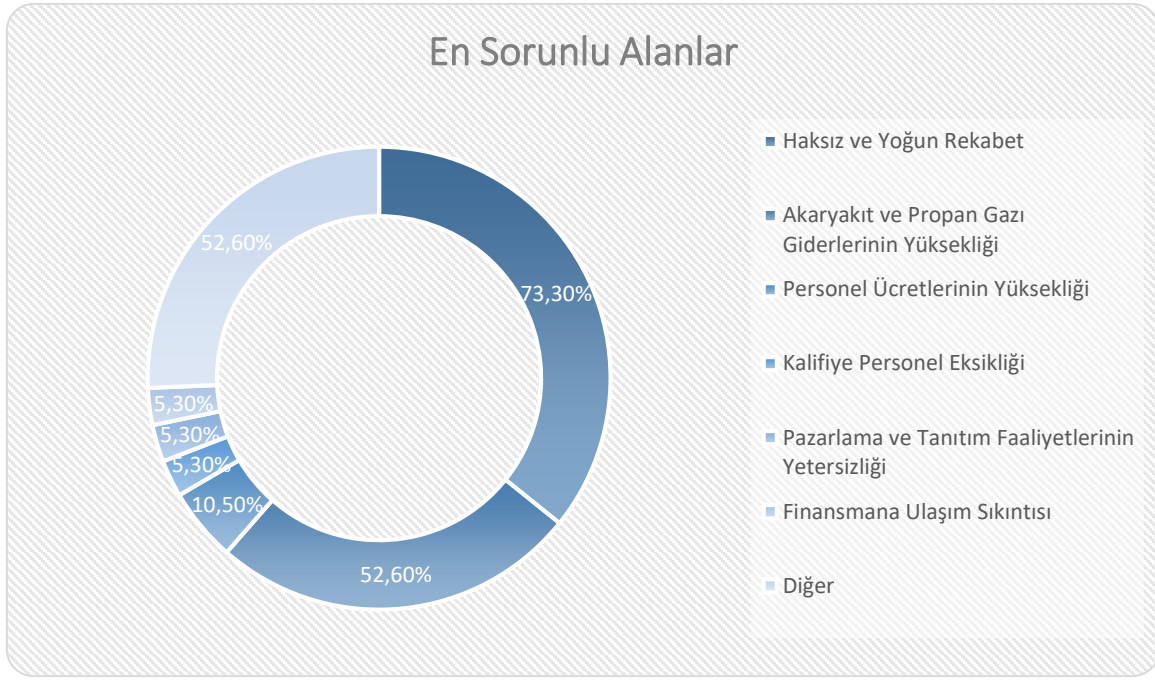

Ankete katılan firmaların tanıtımlarını yaklaşık %79'luk bir oranla fuar katılımı yoluyla gerçekleştirmektedir. Bunu %48 ile internet reklamları, sosyal medya, dergiler, acente tanıtımları, bireysel tanıtımlar, yerinde tanıtım, çalıştay/workshop katılımı, yıldönümü etkinlikleri, el broşürleri gibi "diğer" tanıtım faaliyetleri izlemektedir. %37'lik oranla işletme ziyaretleri ve yine %37'lik oranla ikili/yüzyüze görüşmeler yoluyla tanıtım faaliyetleri gerçekleştirilmektedir. Firmaların %21'i heyet gezisi yoluyla tanıtımlarını gerçekleştirmeyi tercih etmektedir.

Ana Maliyet Kalemleri

Ankete katılan firmaları, ana maliyetlerini oluşturan en büyük kalemlerin %37'lik oranla personel giderleri, %35'lik oranla propan gazı giderleri, %17'lik oranla akaryakıt giderleri ve %11'lik oranla diğer gider kalem türleri olduğunu beyan etmişlerdir. Diğer gider kalemlerinden bahseden firmalar, balon ve balon parçaları, ödenen KDV tutarları, demirbaşlar, kalkış alanı kiralari, kahvaltı hizmeti gibi diğer giderleri saymışlardır. Firmaların akaryakıt giderleriyle kastettikleri giderler her türlü taşıma ve yer ekibi araçlarının kullandığı akaryakıt giderleridir.

Ankete katılan balon firmalarına en sorunlu gördükleri alanlar soruldu ve firmaların yaklaşık %73'ü haksız ve yoğun rekabeti işaret etti. Firmalara konuyu biraz daha açmaları istendiğinde firmalar, haksız ve yoğun rekabetle ne anlatmak istediklerini anlattılar ve genel olarak fiyatların genel seyrin çok altına düşmesinden, slot dağılımındaki adaletsizliklerden, satışlarda acenteler haricinde market ve bakkal gibi alışveriş yerlerinde satış yapılmasından, acentelerin veya aracılardan aldığı komisyon paylarındaki dengesiz farklılıklar gibi konulardan bahsettiler. Bu tip sıkıntılar özellikle de kriz dönemiyle birleşince firmaların müşteri çekmek için fazlasıyla fiyat kırdığı bir ortamı bizlere gösteriyor ve doğal olarak pek çok firma bu durumdan olumsuz etkileniyor. Ancak fiyatlandırma konusunda rekabet hukuku kuralları çerçevesinde kalındığı için fiyatlara müdahale edilemiyor. İşte bu durumda firmaların sorunu doğrudan fiyatlandırma yerine başka yerlerde araması gerekiyor.

Firmalar tarafından en sorunlu görülen ikinci alan ise akaryakıt ve propan gazı giderlerinin yüksekliği olarak ifade edildi. Firmalar propan gazı için ödedikleri ÖTV ve KDV oranlarının çok yüksek olduğunu ve bunun da maliyet kalemlerinde çok ciddi payı olduğunu belirttiler.

Firmaların %53'ü en sorunlu gördükleri üçüncü alan için anket formumuzda şıklar arasında yer almayan konuları içeren diğer sorunlardan bahsettiler. Bu sorunlar şunlardır:

- Sektörde birliğin olmaması ve firmaların bağımsız hareket etmesi

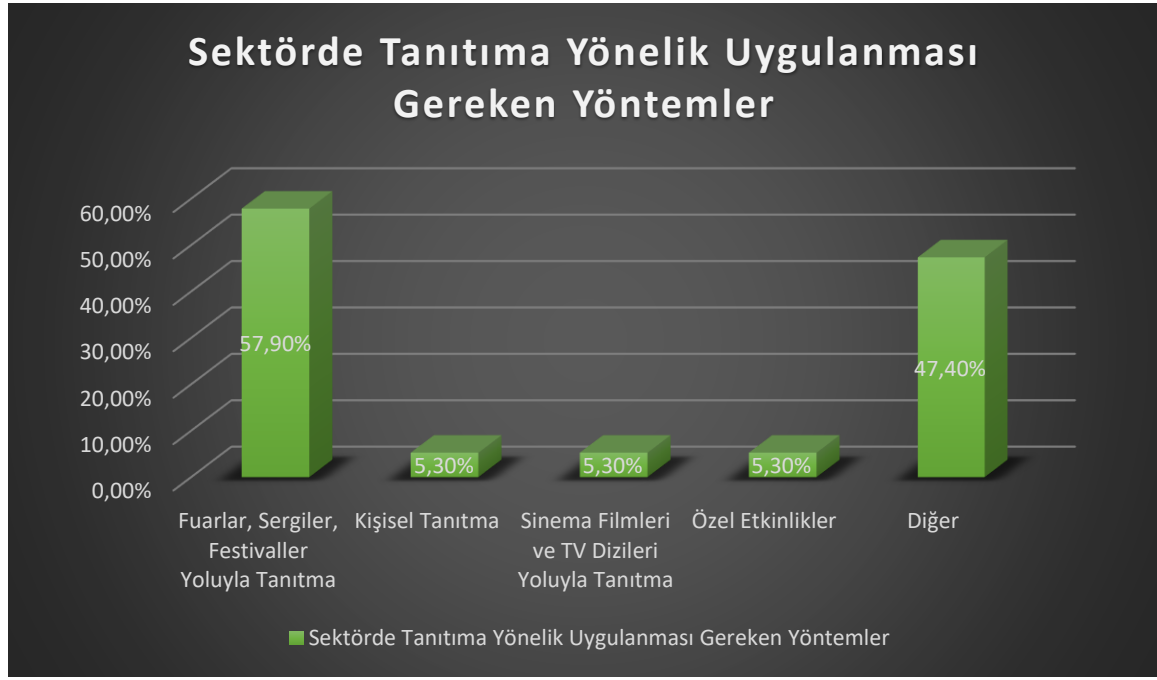
- Bakkal, market gibi rastgele yerlerde balon satışlarının gerçekleştirilmesi
- Slot dağılımındaki adaletsizlik (Firmaların slot hakları, Sivil Havacılık Genel Müdürlüğü tarafından “Slot Uygulama Talimatı”na uygun olarak geçen seneki performansa göre belirlenmektedir. Bazı firmalar slot haklarını kaybetmemek için boşa yakın uçuşlar gerçekleştirmektedir ve bu da aynı zamanda kaynak israfına yol açmaktadır.)
- Komisyon paylarının çok dengesiz olması (firma, acente veya diğer aracılar arasında alınan komisyonun dengesiz olması ve fiyat kırdırmaya yol açması)
- Ağırlıklı olarak yabancı misafirlere döviz olarak hizmet verildiği halde KDV istisnasının uygulanmaması
- %18 oranındaki KDV’nin çok bulunması
- Balonlar hakkında yeterince bilgi sahibi olunmaması
- Dolum ve tank tesisleri bakımından ruhsat ve yer sorunlarının yaşanması
- Balon parçalarının ithal parçalardan oluşmasından dolayı satın alıma ve bakım maliyetlerinin yüksek olması

Firmaların yaklaşık %11’i personel ücretlerinin yüksekliğini en sorunlu alanlardan biri olarak gördüler. Maaşların ve SGK giderlerinin yüksekliğinin kendilerini zorladığını ifade ettiler ve kriz döneminde çalışanların bir kısmını işten çıkarmak zorunda kaldıklarını söylediler.

Firmaların %5’i kalifiye personel eksikliğini önemli bir sorun olarak görerek buna ilave olarak kalifiye pilot sayısının yetersizliğinden de bahsettiler.

Firmaların %5’i pazarlama ve tanıtım faaliyetlerini yetersiz bulduklarını belirttiler.

Firmaların %5’i finansmana ulaşım sıkıntısı yaşadıklarını söyleyerek zaman zaman satış yapmalarına rağmen paralarını henüz acentelerden alamadıklarından dolayı alacaklarının beklediğini ifade ettiler.

Firmalara sektörde tanıtıma yönelik ne tip yöntemler uygulanabileceğini sorduğumuzda önemli bir çoğunluğu aslında Kapadokya bölgesinin tanıtım bakımından bir sıkıntısı olmadığını ve dünyada yeterince tanınan bir bölge olduğunu belirttiler. Yine de tanıtıma yönelik uygulanması gereken bir yöntem olup olmadığını sorduğumuzda firmaların %58'i fuarlar, sergiler, festivaller yoluyla yapılacak bir tanıtımın sektöre canlılık getirebileceğini ifade ettiler. Özellikle bölge için düzenlenebilecek bir balon festivali fikrinin sektöre olduğu kadar - hatta sektörden daha da fazla - bölge esnafı için hareketlilik yaratacağını belirttiler. Akşam festivalleri, konserler de katılımcıların önerdiği diğer fikirler arasında.

Firmaların %5'i kişisel tanıtım yoluyla tanıtımların yararlı olabileceğini ifade ettiler. Bireylerin kendi çabalarıyla bölgeyi ve balon uçuşlarını anlatması ve bunun kulaktan kulağa yayılmasının önemli bir tanıtım yolu olduğunu belirttiler.

Firmaların %5'i sinema filmleri ve TV dizileri yoluyla tanıtım yapılabileceğini ifade ettiler. Geçmişte TV dizisi "Asmalı Konak" gibi başarılı örnekleri olduğu kadar "Hayalet Sürücü 2: İntikam Ateşi" filmi gibi Hollywood yapımı olmasına rağmen beklenen etkiyi yaratamamış örneklerin olması bu yöntemin aslında çeşitli riskler taşıdığını bu noktada ifade etmemiz gerekiyor.

Firmaların %5'i özel etkinlikler yoluyla tanıtımların faydalı olacağını ifade ettiler. Geleneksel fuar ve festivallerden farklı özel bir etkinliğin düzenlenmesinin etkileyici olacağını belirttiler.

Firmaların %47'si ise tanıtıma yönelik aşağıdaki yöntemlerin uygulanması gerektiğini ifade ettiler:

- Güvenlik bakımından olumlu bir imajın tesis edilmesi. Sektörün yaşanan güncel olaylardan, manipölasyonlardan ve sektör hakkında yapılan/yapılabilecek olumsuz haberlerden en az etkilenmesi için uygun yöntem ve politikaların izlenmesi, güvenlik bakımından endişeler varsa bu endişelerin giderilmeye çalışılması ve insanların bilgilendirilmesi.
- Genel olarak balonculuk faaliyetleri bakımından bireylerin, firmaların, halkın bilinçlendirilmesi ve eğitilmesi, insan kalitesinin artırılarak bölgenin ulusal ve uluslararası değerinin korunması.
- İç pazara yönelik reklam ve tanıtım yapılması. Bazı firmaların iç pazara yönelik beklentilerinin bu tanıtım yollarıyla karşılanmaya çalışılması.
- Balon firmaları arasında “federasyon” veya buna benzer bir birliğin kurulması ve bu birlik yoluyla tüzel kişiliğin tanınması.

Firmalara sorduğumuz son anket sorularından biri de yıllık toplam propan gaz maliyetine ilişkindi. 19 firmanın propan gazı maliyeti firmadan firmaya değişiklik göstermekle birlikte yaklaşık olarak ortalama 850.000 TL civarında olduğu tahmin edilmektedir.

853.428,57

*Propan Gazı Maliyetinde 19 Firmanın
Yıllık Toplam Maliyetinin Ortalaması*

Propan gazı özelinde ismini saklı tuttuğumuz bir firma üzerinde yaptığımız incelemede bu firmanın propan gazı için yapmış olduğu toplam tutarın 600.000 TL civarında olduğunu öğrendik. Bu tutar içerisinde yaklaşık 90.000 TL kadar KDV (KDV Oranı: %18) ödemesi olduğunu ve 240.000 TL kadar da ÖTV (Tonaj * 1.494) ödemesi olduğunu tespit ettik. 600.000 TL olan toplam harcamadan ÖTV ve KDV çıkarıldığında kalan miktarın 270.000 TL civarında olduğunu gördük. Bu durumda bir firmanın propan gazı maliyetinin %40'ını ÖTV'nin oluşturduğunu saptadık.

%40

Propan Gazı maliyetlerinde ÖTV
ödemesinin tuttuğu yaklaşık oran.

Anketimize katılan pek çok firma ÖTV'nin yüksek olmasına dayanarak ÖTV'nin ve/veya KDV'nin indirilmesinin yararlarına olacaklarını ifade ettiler. Bazı firmalar jet yakıtı ve uçak benzininden ÖTV alınmadığını işaret ederek benzer bir uygulamanın kendilerine de uygulanmasının faydalı olacağına inandıklarını söylediler. Bazı firmalar da %18 olan KDV'nin %8'e indirilmesinin faydalı olacağını belirttiler. Firmaların bu talepleri, yatırıma geri dönüş noktasındaki olası katkıları ve diğer sektörlerde yaratacağı olası etkiler göz önünde bulundurularak değerlendirilmesi gereken bir konudur.

Anketimizdeki son soru da balon firmalarının balona ait parçaları nasıl tedarik ettikleri şeklindeydi. Kubbe adı verilen ve balonun en temel parçası olan balon kumaşını, ateşleyicileri ve yolcu taşıma sepetlerini, kısaca balona ait hemen hemen tüm parçaları firmalar yurtdışından tedarik ettiklerini beyan ettiler. Parçaları tedarik ettikleri firmalar ve ülkeleri sırasıyla Ultramagic (İspanya), Cameron Balloons (İngiltere), Lindstrand (İngiltere – Cameron Balloons tarafından satın alındı) ve Kubicek (Çek Cumhuriyeti)'dir. Firmalar propan gazını çoğunlukla yurtiçinden Total, İpragaz gibi firmalardan tedarik ettiklerini beyan ettiler.

Balon parçaları ve bakımı konusunda firmalar Sivil Havacılık Genel Müdürlüğü'nün kurallarına tabidirler. Bu kurallar çerçevesinde balon parçalarının her birinin seri numaraları kayıt altına alınmakta ve balonlar her 100 saatte bir bakım merkezine giderek kontrolden geçmektedir. Ayrıca bakım merkeziyle uçuşa elverişlilik merkezi ayrıdır. CAMO (Continuing Airworthiness Organisation) adı verilen sürekli uçuşa elverişlilik merkezinde balonların karşılaması gereken kriterleri karşılayıp karşılamadığı tespit edilmektedir ve bu yetki münhasır olarak bir bakım merkezine verilmiştir ve her bakım merkezinde bu yetki bulunmamaktadır. Balonların ortalama ömrü yaklaşık olarak 3 yıl veya 1000 saattir.

SONUÇ

Sıcak hava balonculuğu, tıpkı diğer turizm yatırımları gibi dış olaylardan etkilenmeye karşı hassas bir yapıya sahip olsa da üzerinde çalışılan ve Türkiye’de yaygınlaştırılmaya çalışılan bir turizm faaliyetidir. Ülke ekonomisine ciddi katkıda bulunmakta ve ülkenin küresel düzeyde tanınırlığını önemli ölçüde artırmaktadır. Özellikle Kapadokya bölgesi bugün dünya çapında bilinen bir balon uçuş noktası olarak kabul edilmektedir.

Sıcak hava balonculuğu, geçtiğimiz yılda yaşanan olumsuz olayların birikimi ve 2016’daki olumsuz olayların birleşimiyle genel olarak turizm sektöründeki yaşanmakta olan kriz ortamından olumsuz etkilenmiş ve çok ciddi anlamda turist kaybı yaşamıştır. Buna ilaveten balon uçuş fiyatlarının normal seviyenin çok altına düşmesi ve balon uçuşlarının da maliyetli uçuşlar olması neticesinde firmalar zor duruma düşmüşlerdir. Bunun neticesinde pek çok firma kriz ortamı ve yüksek maliyetleri gerekçe göstererek çalışanlarının bir kısmını işten çıkarmak gibi tedbirler almaya yönelmiştir. Bu kriz ortamında firmalar, devlet kurumlarından kendilerine destek olmalarını ve krizin atlatılması yönünde tedbirlerin alınmasını beklemektedirler. Buna örnek olarak vergilerin bir kısmının indirilmesini veya kaldırılmasını ya da sektörün yeniden canlanması için turist ziyaretlerinin sıklığının artırılması veya en azından eski yoğunluğuna kavuşturulması yönündeki beklentilerini anketimizde bizlere ifade etmişlerdir.

Sıcak hava balonculuğunda göze çarpan en önemli eksikliklerden birisi de sektörde herhangi bir birliğin olmamasıdır. Bir birliğin yokluğu sebebiyle bağımsız hareket eden firmalar çoğu zaman sektörde tüm firmaları yakından ilgilendiren konularda ortak bir karar alamamakta ve ortak bir tüzel kişilik yoluyla seslerini duyurmaktan mahrum kalmaktadırlar. Dahası, birbirinden giderek kopan firmalar arasında dedikodular ve güvensizlik de arttığı için ortak bir birliğin tahsis edilmesi giderek imkansız hale gelmektedir. Yerli yabancı pek çok internet sitesinde adından bahsedilen ve dünyadaki en iyi balon uçuş noktaları listelerinde istisnasız ve sürekli olarak gösterilen Kapadokya’nın bu muazzam turizm değerinin korunması için bu bağlamda firmalar da dahil olmak üzere herkese görev düşmektedir.

KAYNAKÇA

Ahiler Kalkınma Ajansı Balon Sektörü Değerlendirme Anketi – 2016

Albuquerque International Balloon Fiesta,

<http://www.balloonfiesta.com/> (20.09.2016)

Albuquerque International Balloon Fiesta, “2015 Albuquerque International Balloon Fiesta Event Overview,

<http://www.balloonfiesta.com/uploads/pdfs/2015-FINAL-STATS.pdf> (20.09.2016)

AvBuyer, “Maintenance the EASA Way (CAMO)” (15.05.2015)

<http://www.avbuyer.com/articles/business-aviation-maintenance/maintenance-the-easa-way-camo/> (20.09.2016)

Cameron Balloons,

<http://www.cameronballoons.co.uk/> (20.09.2016)

Conde Nast Traveler, “9 Best Places to Go Hot-Air Ballooning in the World” (24.08.2016)

<http://www.cntraveler.com/gallery/9-best-places-to-go-hot-air-ballooning-in-the-world> (20.09.2016)

EscapeHere, “7 Best Places To Take A Hot Air Balloon Ride”

<http://www.escapehere.com/inspiration/7-best-places-to-take-a-hot-air-balloon-ride/> (20.09.2016)

FAI (Fédération Aéronautique Internationale), “FAI World Air Games”

<http://www.fai.org/events/fai-world-air-games> (20.09.2016)

Fodor’s, “World’s Best Hot-Air Balloon Rides” (02.05.2016)

<http://www.fodors.com/news/photos/worlds-best-hot-air-balloon-rides> (20.09.2016)

Frommer’s, “World’s 10 Best Hot-Air Balloon Adventures”

<http://www.frommers.com/slideshows/821880-world-s-10-best-hot-air-balloon-adventures> (20.09.2016)

Gelir İdaresi Başkanlığı, “Özel Tüketim Vergisi Tutarları ve Oranları” (08.09.2016)

http://www.gib.gov.tr/fileadmin/mevzuat/otv_oranlari_tum/08092016.htm (20.09.2016)

Haberler.com, “Kapadokya’nın Balonları Yarım Milyon Turist Uçurdu” (08.03.2016)

<http://www.haberler.com/kapadokya-nin-balonlari-yarim-milyon-turist-ucurdu-8235552-haberi/> (20.09.2016)

Hürriyet, “Kapadokya’ya gelen turist sayısı yarıya düştü” (16.04.2016)

<http://www.hurriyet.com.tr/kapadokya-ya-gelen-turist-sayisi-yariya-dustu-37271441>

(20.09.2016)

Hürriyet, "Sapanca Balon seferlerine başladı" (14.08.2006)

<http://www.hurriyet.com.tr/sapanca-balon-seferlerine-basladi-4910317> (20.09.2016)

Kokpit.aero, "Kapadokya'da ilk balonu kim uçurdu" (03.07.2013)

<http://www.kokpit.aero/turkiyede-balonculuk-tarihi> (20.09.2016)

Kokpit.aero, "Pamukkale'de sıcak hava balonu turları başladı!" (10.12.2014)

<http://www.kokpit.aero/balon-turlari-basladi> (20.09.2016)

Kokpit.aero, "Balon düzenlemesi yapıldı ama..." (30.06.2013)

<http://www.kokpit.aero/talip-bolukbasi-balon-kapadokya> (20.09.2016)

Kubicek Balloons,

<http://www.kubicekballoons.eu/> (20.09.2016)

Milliyet, "Kapadokya Bölgesinde 2015 Yılında Turist Sayısı Yüzde 6 Düştü" (24.12.2015)

<http://www.milliyet.com.tr/kapadokya-bolgesinde-2015-yilinda-turist-nevsehir-yerelhaber-1129466/> (20.09.2016)

Places To See In Your Lifetime, "Top 10 Hot Air Ballooning Trips"

<http://www.placestoseeinyourlifetime.com/top-10-hot-air-ballooning-trips-8193/>

(20.09.2016)

Polatlı Belediyesi, "Frigler'den Cumhuriyet'e Balon Yolculuğu Başlıyor"

http://www.polatli.bel.tr/haber_detay.asp?ID=201 (03.10.2016)

Sihirlitur.com, "Kanuni Sultan Süleyman Balonuyla Türkiye Gezisi"

<http://www.sihirlitur.com/unluler/forbes/index.html> (20.09.2016)

Sivil Havacılık Genel Müdürlüğü, "Balonla Ticari Havacılık Faaliyetleri Talimatı" (02.07.2015)

http://web.shgm.gov.tr/documents/sivilhavacilik/files/mevzuat/sektorel/talimatlar/SHT-BALON_Rev03.pdf (20.09.2016)

Sivil Havacılık Genel Müdürlüğü, "Nevşehir Kapadokya Balon Uçuş Sahası Sıcak Hava Balonları Slot Uygulama Talimatı" (29.09.2015)

<http://web.shgm.gov.tr/documents/sivilhavacilik/files/mevzuat/sektorel/talimatlar/SHT-BALON-SLOT.pdf> (20.09.2016)

T.C. Samsun Büyükşehir Belediyesi, "Bafra'da Balonla Uçuş Keyfi Başlıyor" (21.09.2015)

<http://www.samsun.bel.tr/haber-detay.asp?haber=1835-bafrada-balonla-ucus-keyfi-basliyor#> (20.09.2016)

The Telegraph, "The world's best hot air balloon rides" (12.08.2016)

<http://www.telegraph.co.uk/travel/activity-and-adventure/The-worlds-best-hot-air-balloon-rides/> (20.09.2016)

touropia, "10 Best Hot Air Balloon Rides Around the World" (25.05.2016)

<http://www.touropia.com/hot-air-balloon-rides/> (20.09.2016)

Travel+Leisure, "Best Hot-Air Balloon Rides"

<http://www.travelandleisure.com/slideshows/best-hot-air-balloon-rides> (20.09.2016)

TRT Haber, "Balon turlarının yeni adresi "İhlara Vadisi"" (06.06.2016)

<http://www.trthaber.com/haber/yasam/balon-turlarinin-yeni-adresi-ihlara-vadisi-254623.html> (20.09.2016)

TRT Haber, "Balonlar 2015'i 'sönük' geçirdi" (16.01.2016)

<http://www.trthaber.com/haber/yasam/balonlar-2015i-sonuk-gecirdi-230102.html> (20.09.2016)

turizm gazetesi.com, "Burdur Kapadokya'ya Rakip Olacak" (15.07.2016)

<http://www.turizm gazetesi.com/news.aspx?id=80918> (20.09.2016)

TurizmGüncel.com, "Kapadokya'da kaç balon var, sektörün büyüklüğü ne kadar?" (14.05.2015)

<http://turizmguncel.com/haber/kapadokyada-kac-balon-var-sektorun-buyuklugu-ne-kadar-h23220.html> (20.09.2016)

Türk Hava Kurumu, "Polatlı, Balon Turizmine Hazırlanıyor"

<http://www.thk.org.tr/ihaleler/item/774-polatli-balon-turizmine-hazirlaniyor> (03.10.2016)

Ultramagic Balloons, "History – More than 30 years experience in Balloons. Our brief History"

<http://ultramagic.com/innovative-hot-air-balloon-manufacturer/history/> (20.09.2016)

viator,

<https://www.viator.com/> (20.09.2016)

viator, "Europe Balloon Rides"

<https://www.viator.com/Europe-tours/Balloon-Rides/d6-g1-c3> (20.09.2016)

Wikipedia, "Hot air balloon",

[https://en.wikipedia.org/wiki/Hot air balloon](https://en.wikipedia.org/wiki/Hot_air_balloon) (20.09.2016)

Wikipedia, "Hot air ballooning",

[https://en.wikipedia.org/wiki/Hot air ballooning](https://en.wikipedia.org/wiki/Hot_air_ballooning) (20.09.2016)

Wikipedia, "1997 World Air Games"

[https://en.wikipedia.org/wiki/1997 World Air Games](https://en.wikipedia.org/wiki/1997_World_Air_Games) (20.09.2016)

WildJunket, "Top 7 Places for a Hot Air Balloon Ride" (22.08.2011)

<http://www.wildjunket.com/2011/08/22/top-7-places-for-a-hot-air-balloon-ride/>

(20.09.2016)